

У страху великі очі

У Яружному вірили, що біда ніколи не ходить одна, і коли стається трагедія, то неодмінно чекай наступної. Тому теплого серпневого дня новина про жорстоке вбивство хмарою повисла над селом і грозилася затопити людей гнітючим очікуванням нових нещасть, а єдиним простим рішенням, що лежало на поверхні, стали плітки, побоювання та підозри: жінки ховали своїх дітей у хатах після заходу сонця, а чоловіки перешіптувалися вечорами в шинку за кухлем пива, підкидаючи один одному імена сусідів, які, на їхню думку, схильні до жорстокості.

Так тривало два тижні, допоки слідчий із Нового міста вів розслідування. Виснувавши, що вбивство здійснили заради пограбування якісь невідомі та ще й немісцеві особи, він поїхав назад у місто. Плітки й недовіра страшенно втомлюють, особливо коли сама природа нашіптує, що у світі нічого не змінилось: сонце і далі з'являється на сході, врожай дозріває, а отже, його треба збирати. Тоді всі сподівалися, що блискавка не вдарить у те саме місце двічі, все ж усвідомлюючи, якою примарною буває надія.

Яружне розмістилося на гладенькій площині, ніби втрамбоване в дно колодязя. З трьох сторін воно було оточене лісистим кряжем, а на заході підперте річкою

Смородинкою, що сходила в глибоке озеро Нічка. Чи то назване так через темні води, чи виною були нічні демониці, які, за легендами, вподобали це місце й поселились там ще із часів заснування села.

Головна дорога ділила село навпіл. Вона починалася біля сільської ради на півдні, проходила через центр, де були церква і шинок, і наче закінчувалася на півночі, у хащах на крутому схилі. Від дороги урізнобіч, як гілля дерев, розгалужувалися нерівні стежки. Колись побілені й чепурні хатки виглядали занедбаними й покинутими, вони були облущені, вицвілі від сонця й похилені від негоди. Здавалося, тут ніхто не живе. Де-не-де виднілися барвисті квітники серед бур'янів і високої трави, як проблиски чийось останніх зусиль перед занепадом.

Помічник старости Василь Покотилко відпустив свою старшу доньку з подругами готуватися до вечорниць, а сам замість них гнав дорогою череду з тридцяти корів і не звертав уваги на те, як стрімко мінялося його рідне село. Він міцно тримався за звичні справи й радів тому, що нарешті після останньої трагедії в Яружному запанував спокій. У місцині, де він народився та прожив п'ятдесят років, усе було зрозумілим і близьким: низькі віконечка осель розповідали йому про те, що за ними коїться, кого спіткали негаразди, хто й де ховає гроші, а в кого є таємниці. Останнє для Василя, батька чотирьох дітей і шанобливого господаря, було чимось гріховним та непростачним. Хіба в громаді можна щось приховувати? Тому він намагався про все дізнаватися першим і швидко вирішувати, що робити з інформацією, яка випадково ставала йому відомою.

Теплого вересневого надвечір'я Василь мав прикрість задрімати на пасовищі й прокинутися від неспокійного реву череди, яка сповіщала про захід сонця. Доки він

провів череду селом, доки жінка видоїла їхню Квіточку, швидко стемніло, а йому ще треба було занести молока Гаврилюкам — у ту хату, куди блискавка таки вдарила двічі. Василь уже жалкував, що відпустив доньку. Йому кортіло якомога швидше завершити справи та повернутися до родини, але він пообіцяв глечик молока хворій жінці та згореному чоловіку.

Був пізній суботній вечір. Чудовий час, коли із шибок лилися промінці гасових вогників та каганців у хатах. У поодиноких вікнах занавіски запиналися не надто щільно, дозволяючи зазирнути всередину.

Небо всипали зірки, ніби хтось навмисне домалював зайві цятки. У місячному світлі листя на гілках дерев мерехтіло. Василь звернув на вулицю й попрямував до хати перед Білою горою, що нависала над селом суцільною рядниною. Ніч у селі огортала тишею і спокоєм, що ближче підходив чоловік до останньої хати на сході, то більшу тривогу відчував. Здалеку, ніби за невидимою стіною, чулося глухе перегавкування собак і тріскотіння цвіркунів. Але на цій вулиці було геть тихо, навіть Квіточка йшла безшумно.

Згодом тишу порушило дивне шкряботіння. Василь зупинився. Він прислухався, шукаючи очима джерело звуку. Коли й Квіточка зупинилась, неспокійно крутячи головою, йому геть стало недобре. Попереду зашарудів чагарник, у ньому щось рухалось. За мить перед Василем шаснуло створіння й зникло на іншому боці вулиці за сосною. Кіт! Чоловік згадав кілька лайливих слів, сплюнув через плече й перехрестився. Квіточка граційно махнула хвостом і зайшла у відчинену хвіртку. Перевіrivши засув хліва, Василь рвучко розвернувся, та так і завмер.

На вулиці, за хвірткою, виднівся жіночий силует, зітканий із чогось білого. Довге чорне волосся спада-

ло до стегон, бліде обличчя ледь окреслювалось рисами в місячному світлі. Проте погляд Василя прикипів до двох чорних отворів замість очей. Чоловік не рухався, здається, він і не дихав у глибокій тиші, що запала навколо. Вже не було ні далекого гавкоту собак, ні цвіркунів. На його смаглявій шкірі з'явилися сироти, він відчував кожну з них, навіть під волоссям.

Марево залишалось на місці зовсім нерухомим, а потім почало легенько погойдуватись. Воно втупилося в обличчя Василя, наче бачило через ті лячні дірки й вичікувало, коли він ворухнеться.

Повітря стало в'язким. Коливання припинились. Марево застигло, нахилившись уперед, ніби готувалося до стрибка. На блідому обличчі з'явився вищир, із якого щось потекло, а тоді істота повільно підняла руку, вказавши на чоловіка. Коли тишу прорізав болючий жіночий стогін, Василь ненароком заточився й розлив усе молоко. У цю мить постать зірвалася з місця, простягаючи до нього руки.

Василь, не випускаючи з рук глека, проскочив між хлівом та хатою і дременув городами. Він біг до яру, що відділяв одну вулицю від іншої. У вухах дзвеніло, ноги зашпортувались у бур'янах. Він знав, що марево зовсім поруч. Хтось кричав, проте йому несила було розібрати слова. Оминувши наступну вулицю, чоловік побачив здалеку власну хату. Це додало йому сил. Коли він забіг на подвір'я, то наважився озирнутися. На вулиці нікого не було, проте за ним стежили, він відчував це.

* * *

У домі пахло вареною картоплею та кропом. Засапаний Василь стояв біля входу на кухню й нишпорив очима по кімнаті.

— Ти що, чорта побачив?

На Василя дивилась дружина. Ложка застигла в її руках, а казанок продовжував булькотіти, огортаючи паром долоню.

— Любо, — чоловік заглянув за ряд полицок, — а де ікона?

Люба закотила очі:

— Ікона вже у другій половині, вчора я повісила її. А це мав зробити ти!

Василь почув те, що хотів, і одразу рушив шукати. Жінка ринулась за ним.

— Ні, ну тебе корова копитом ударила?

Люба, на голову вища, недовіжливо зиркнула на його русу маківку в пошуках рани.

Василь кwapливо зняв ікону Божої Матері. На мить застиг, перелякано до чогось прислухаючись, а потім постукав по задній дошці, приклавши вухо, і почув глухий звук, зрозумілий тільки йому. Він полегшено видихнув, поставивши ікону на підлогу. Люба загрозливо нависла над ним, проте чоловік швидко оговтався й повісив ікону на місце, нещиро хихикнувши:

— Любо, ти вже вибач, важливі для Степана Гавриловича папери сховав, а потім забув, куди саме.

— В ікону? — здивувалася жінка. — У свинарнику біля Нюсі теж є схованка, прямо під коритом, а ще в...

— Та годі, — витиснув усмішку Василь. — Важливі папери, от і сховав туди, куди ніхто не полізе.

Він кwapливо наблизився до жінки, обійнявши її за пишний стан, оперезаний фартухом. Від неї звично пахло їжею та милом.

— Я голодний, — промовив він.

Жінка відсторонилася, розвернувшись до печі. Василь полегшено зітхнув і пішов слідом. Його дружина

не ставила зайвих запитань і не цікавилась дорученнями старости чи іншими справами чоловіка, якщо вони її не стосувалися. Після четвертої дитини їхнє життя стало настільки насиченим, що в Люби залишалися сили хіба на господарство.

Василь сів за стіл, чекаючи, поки перед ним з'явиться тарілка з паркою бараболею.

— Чуєш, Любо, — ніби між іншим заговорив він, — а ти давно Гаврилюків бачила?

— Гаврилюків? — жінка поставила тарілку на стіл і важко опустилась на стілець. — Після того, що сталося з Уляною, не бачила. Ганна ще більше занедужала, Тарас увесь час біля неї, навіть господарство занехаяв...

— Це я знаю, — із набитим ротом сказав він.

— А що?

— Та просто бачив когось біля їхньої хати.

— Кого?

— Та хтозна, може, привиділося.

Люба глянула на чоловіка відстороненим поглядом, як раптом із дитячої половини долинув плач.

— Христя прокинулась і всіх інших побудить, — зітхнула Люба й підвелась.

Василь поринув у власні думки, повільно пережовуючи бараболю. За вікном уже панувала непроглядна темінь, що зберігала таємницю, яку вперше в житті помічнику голови не хотілося би знати.